

รายงานสรุปผลโครงการทั่วไป

เรื่อง

การสำรวจและศึกษาพืชสมุนไพรที่ใช้ดูแลสุขภาพ
ตามเส้นทางเดินเชิงเขาสรรพยา จังหวัดสุโขทัย
Exploration and Study of Healthcare Medicinal Plants
at Khao Sapaya, Sukhothai Province

โดย

อ.ดร.พลอยชนก ปทุมานนท์
คณะกรรมการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร มหาวิทยาลัยบูรพา
นายสว่าง สิทธิชัยพรกุล
หัวหน้าอุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

โครงการนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก
กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการทั่วไป

ชื่อโครงการ	การสำรวจและศึกษาพืชสมุนไพรที่ใช้ดูแลสุขภาพตามเส้นทางเดินเชิงเขาสรรพยา จังหวัดสุโขทัย
โดย	อ.ดร.พลอยชนก ปทุมานนท์ และ นายนายสว่าง สิทธิชัยพรกุล
ตำแหน่ง	อาจารย์ /หัวหน้าอุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
หน่วยงาน	คณะกรรมการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร มหาวิทยาลัยบูรพา /กรมอุทยานสัตว์ป่าและ พันธุ์พืชแห่งชาติ (อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย)

เขาหลวงหรือเขาสรรพยา อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดสุโขทัย สภาพโดยทั่วไปประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้โบราณชนิดทั้งไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุก และไม้ประเภทอื่นๆ อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่มีการรวบรวมพืชสมุนไพรไว้เพื่อการศึกษาเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ในอดีตที่มีข้อมูลว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงปลูกและรวบรวมสมุนไพรไว้ที่เขาหลวงหรือเขาสรรพยาเพื่อให้ชาวบ้านนำไปใช้รักษาอาการเจ็บป่วย ตามภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และยังพบบันทึกในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยที่ว่า “ถ้าใครเจ็บป่วย ไม่ทราบจะรักษาอย่างไร หรือไม่มีการรักษา สามารถไปสั่งกระดิ่งขอรับการบำบัดรักษาได้” การนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์เพื่อดูแล รักษาอาการเจ็บป่วยนับว่าเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการพึ่งตนเองจากทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ การรู้จักชื่อ ชนิดและประโยชน์ของพืชสมุนไพรนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิผลและปลอดภัย

การศึกษานี้ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่สำรวจและศึกษาเฉพาะพืชสมุนไพรที่ใช้ดูแลสุขภาพตามเส้นทางเดินเชิงเขาสรรพยา จังหวัดสุโขทัย จำนวน 55 ชนิด (ห่างจากเส้นทางเดินในรัศมีด้านละ 1 เมตร) ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ระหว่างเดือน มกราคม-มีนาคม พ.ศ.2563 โดยรวบรวมชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ประเภทของต้นไม้ รสทางยา สรรพคุณ และการนำมาใช้ประโยชน์นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพร้อมทั้งรูปภาพประกอบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลแก่ผู้สนใจต่อไป

บทคัดย่อ

เขาหลวงหรือเขาสรรพยาอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีพันธุ์ไม้จำนวนมาก ตามประวัติศาสตร์มีข้อมูลว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงปลูกและรวบรวมสมุนไพรไว้เพื่อให้ชาวบ้านนำไปใช้รักษาอาการเจ็บป่วย การสำรวจและศึกษาพืชสมุนไพรที่ใช้ดูแลสุขภาพตามเส้นทางเดินเชิงเขาสรรพยา จังหวัดสุโขทัย ครั้งนี้ สำรวจและศึกษาพืชสมุนไพรห่างจากเส้นทางเดินในรัศมีด้านละ 1 เมตร ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ระหว่างเดือน มกราคม-มีนาคม พ.ศ.2563 โดยถ่ายภาพและตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ประเภทของพืช รสยา สรรพคุณ และการใช้ประโยชน์จากเอกสารทางพฤกษศาสตร์และเอกสารทางการแพทย์แผนไทย พบพืชสมุนไพรที่ใช้ดูแลสุขภาพ 55 ชนิด จัดอยู่ใน 42 วงศ์ พบวงศ์ Euphorbiaceae มากที่สุด 5 ชนิด เป็นไม้ยืนต้นมากที่สุด 29 ชนิด มีรสขมมากที่สุด 14 ชนิด ร่องลงมา คือ รสฝาด 13 ชนิด สรรพคุณส่วนใหญ่ใช้เกี่ยวกับระบบกล้ามเนื้อและการไหลเวียนเลือด 18 ชนิด ใช้ประโยชน์ทางยา 46 ชนิด ใช้เป็นอาหารและยา 9 ชนิด จึงควรศึกษาสารสำคัญของพืชสมุนไพรเพื่อนำมาเผยแพร่และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ต่อไป

คำสำคัญ : อุทยานแห่งชาติรามคำแหง, เขาหลวง, พืชสมุนไพร, การดูแลสุขภาพ

Abstract

Khao Luang or Khao Sapaya is located in Ramkhamhaeng National Park, Sukhothai Province that has many different varieties of plants. According to history, King Ramkhamhaeng the Great planted and collected herbs for the villagers to use when treating illnesses. Medicinal plants were studied and specimens were collected within a one meter radius along a 3 km walkway from January to March 2020. Photographs were taken and the scientific names, flavors, properties, botanical and medical uses of the plants were documented. A total of 55 species of healthcare-based medicinal plants were identified as 42 families comprising 5 Euphorbiaceae, 29 perennials, 14 bitter and 13 astringent, with 18 species having remedial properties for the musculoskeletal system and blood flow. A total of 46 species were used for medicinal purposes, with 9 eaten to combat diseases. Essential substances of medicinal plants should be further studied to assess their therapeutic properties.

Keywords : Ramkhamhaeng National Park , Khao Luang , Medicinal Plants , Healthcare